

**ПРОБЛЕМА ВІДОБРАЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЇ ПРО ОСНОВНІ ЗАСОБИ У ФІНАНСОВІЙ
ЗВІТНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ**

Обмеженість ресурсів та необмеженість людських потреб є об'єктивною основою людської діяльності, яка направлена на те, щоб максимально задовольнити існуючі потреби. Постійний стан дискомфорту штовхає людину на пошук шляхів його подолання. Саме задоволення потреб є одним із головних мотивів людського розвитку та еволюції.

В сучасних ринкових умовах господарювання, що нагадують природний стан суспільства за Т. Гоббсом "війна всіх проти всіх", підприємства діють за тією ж моделлю поведінки, що й люди у своїй діяльності. Проте, якщо людина прагне здобути певні блага для задоволення своїх потреб, то підприємства намагаються заволодіти певною інформацією, що дозволить їм здобути певні конкурентні переваги. У цій боротьбі за інформацію, підприємства діють у рамках встановлених "правил гри". Ці правила проявляються у тому, що зі сторони держави регулюються інструменти представлення інформації про діяльність суб'єктів господарювання, а саме в частині звітності. Таким чином, підприємства та інші зацікавлені користувачі інформації про їх діяльність вимушені "грати" по встановлених правилах, тобто приймати рішення на основі тієї інформації, що представляється у фінансовій звітності. Роль держави у цьому процесі полягає у тому, що вона повинна забезпечити якість цієї "гри" та ефективність її правил. Держава повинна передбачити такі форми звітності та їх змістовне наповнення, яке б дозволило користувачам інформації отримувати інформацію про ті об'єкти та процеси, що їх цікавлять. Від достовірності інформації, що представлена у звітності підприємств, залежать рішення, що приймаються користувачами такої інформації, а також наслідки таких рішень. В цілому, це впливає на ефективність економічної системи держави.

Одним із головних факторів, що забезпечують діяльність підприємства є їх основні засоби. У сучасних реаліях української економіки, що характеризується ринковими методами регулювання економічних процесів та зміною інституту власності, основні засоби стають більше, ніж просто засобами здійснення основної діяльності підприємств. Вони все частіше використовуються для здійснення та обслуговування іншої діяльності – виступають у якості забезпечення або застави у кредитних відносинах з фінансовими установами, є одними з факторів впливу на інвестиційну привабливість підприємства перед інвестором, виступають гарантією погашення зобов'язань у відносинах з іншими суб'єктами господарювання.

Таке зростання ролі основних засобів у діяльності підприємства сприяє тому, що зацікавленість у інформації про них постійно зростає. Відповідно до арбітражної ролі, держава повинна забезпечити рівність доступу до інформації різних користувачів та гарантувати певний рівень якості та інформативності такої звітності. Стосовно самого наповнення показників звітності та достовірності наведеної інформації, держава покладає таку відповідальність на самі підприємства, що складають таку звітність.

Аналізуючи політику держави щодо регулювання умов господарювання, в тому числі і щодо організації інформаційного середовища, стають незрозумілими певні її рішення. В ході розвитку ринкових відносин та ускладнення взаємозв'язків між суб'єктами економічної діяльності, кількість джерел інформації про усі ці процеси повинна збільшуватись. Основна причина цього – забезпечення конкурентного середовища та поінформованості усіх учасників ринку.

Проте, починаючи з 2011 року в Україні відбувається трансформація системи бухгалтерського обліку в частині звітності підприємств. Причини таких змін трактуються необхідністю зближення національних та міжнародних стандартів бухгалтерського обліку та фінансової звітності, що дозволить зменшити інституційні перешкоди виходу вітчизняних підприємств на зовнішні ринки. В ході реалізації такої політики, першим зазнав змін План рахунків. Наказом Міністерства фінансів України від 09.12.2011 р. N 1591 було відмінено рахунки другого порядку – субрахунки. На перший погляд, таке рішення законодавців матиме позитивні наслідки, оскільки підприємства тепер матимуть можливість представляти інформацію про основні засоби у тому розрізі, який для них є кращим. Та й обліковувати основні засоби на рахунках обліку тепер можна у відповідності до внутрішніх потреб, не дотримуючись вимог Інструкції про застосування Плану рахунків. Але разом з тим, таке рішення є свідченням того, що тепер законодавчу вимогу до деталізації інформації стосовно об'єктів обліку, в т.ч. основних засобів, відповідно до їх видів, було скасовано. Щоправда, підприємствам за власним бажанням, керуючись потребами управління можуть використовувати рахунки другого порядку – це не забороняється. Зникнення потреби зі сторони держави у інформації про структуру основних засобів не повинно знижувати інформативні вимоги до бухгалтерського обліку в цілому. Держава є лише одним із широкого кола користувачів бухгалтерської інформації, але наслідки таких дій вплинуть і на решту користувачів.

Розцінюючи ситуацію відміни субрахунків крізь призму значення плану рахунків як такого, то можемо зробити висновок, що потреба у субрахунках просто зникла. Це означає, що інформація про склад основних засобів більше не актуальна, на думку органів державної влади. Основним завданням плану рахунків було забезпечення єдиного підходу до відображення інформації про майно підприємств для здійснення приватизаційних процесів. Після того, як основна частка державної власності була приватизована, у держави зникла необхідність у такій інформації. Таким чином, на основі нового плану рахунків стало неможливим складання Форми № 5 “Примітки до річної фінансової звітності” в частині основних засобів. Для того, щоб заповнити дану форму звітності необхідно використовувати субрахунки.

Давати однозначну оцінку таким діям Міністерства фінансів України складно, оскільки залишається суперечність між мотивами такого рішення та наслідками такого рішення. У світовій практиці є досвід відсутності єдиного плану рахунків. Таким прикладом можуть слугувати США, Велика Британія, в яких єдиний план рахунків відсутній і кожен суб’єкт господарювання може використовувати власні рахунки. Проте в цих країнах встановлені вимоги до складання фінансової звітності, що забезпечує єдину методологію представлення інформації про майновий та фінансовий стан підприємства, також не слід забувати, що рівень розвитку економіки та конкурентного середовища у цих країнах значно вищий за рівень України. У цих країнах значно більшого розвитку досягла ринкова інфраструктура та засоби комунікації, що дають практично вільний доступ до джерел інформації про стан ринкового середовища. Це дає можливість здійснення моніторингу ринку будь-яким суб’єктом. В Україні ж такі кроки не дадуть бажаного результату, оскільки інформаційна інфраструктура ринку є слабозвинена, а доступ користувачів до інформації у значній мірі є обмеженим.

Наступним кроком стала трансформація звітності підприємств. Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. №73 “Про затвердження Національного положення (стандарту) бухгалтерського обліку 1 “Загальні вимоги до фінансової звітності” було змінено форми фінансової звітності. Стосовно основних засобів, то у Формі № 1 “Баланс” інформація про основні засоби розкривається лише у розрізі первісної вартості та зносу. Основним джерелом інформації про склад основних засобів була Форма № 5 “Примітки до річної фінансової звітності”, де II розділ був присвячений відображенню інформації про зміну вартості основних засобів у розрізі субрахунків. Відповідно до наказу Міністерства фінансів України від 07.02.2013 р. № 73 Форма № 5 взагалі не передбачена. Такі зміни, на нашу думку, мають ряд недоліків. Окрім того, що підприємства не зможуть через систему звітності представити свої конкурентні переваги, в частині основних засобів, то тепер користувачі бухгалтерської інформації, для яких доступна лише фінансова звітність, не зможуть отримати жодних даних про структуру основних засобів підприємства. Форма № 5 була основним джерелом інформації для формування рахунку капіталу у системі національних рахунків. На основі рахунку капіталу визначалася така складова національного багатства, як основний капітал. Такі нововведення не дають змоги визначити структуру основних засобів як на макrorівні, так і на макrorівні.

На нашу думку, така лібералізація у регулюванні бухгалтерського обліку в цілому та в частині основних засобів зокрема є поспішною. З одного боку, підприємства можуть надавати інформацію про основні засоби у таких розрізах аналітики, які можуть вигідно представити їх для інвестора або інших зацікавлених осіб. Але разом з тим, втрачається можливість державного моніторингу стану та складу основних засобів, що є необхідною умовою забезпечення та управління інноваційним розвитком країни.

Вважаємо, що держава на сучасному етапі розвитку як бухгалтерського обліку, так і економіки в цілому, повинна забезпечити створення та функціонування інфраструктурного середовища, що забезпечить розвиток національної економіки. На даний час ринкове середовище не готове до таких різких змін та трансформацій. Для реалізації такої ліберальної політики необхідно, щоб інституційні умови ринку відповідали таким змінам. В іншому випадку, буде занадто великий розрив між вимогами зі сторони законодавства та можливостями ринкового середовища відповідати таким вимогам. Це призведе до погіршення механізму взаємодії держави та суб’єктів господарювання, від чого постраждають усі суб’єкти економіки.

БОНДАРЧУК Віталій Вікторович

Аспірант кафедри бухгалтерського обліку

Асистент кафедри фундаментальних економічних дисциплін

Житомирський державний технологічний університет

Наукові інтереси: проблеми міжнародної економіки, історія бухгалтерського обліку, філософія обліку, наукові дослідження в бухгалтерському обліку.

E-mail: vitaliybondarchuk@rambler.ru

Телефон: 0969253049